

1436

Ա. ՊԵՐՏՆԻՔՈՎ

ԵՒ

Գ. ՍՎԵՐԼՈՎ

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՐԳ

Խմբագրութեամբ
Ն. Ի. ՊՈՒԽԱՐԻՆԻ

Թարգմանութիւն Անգլերէնէ
Յ. Յ. ԲԱՐԵՋԱՆԵԱՆ

Պ Ո Ս Թ Ո Ն

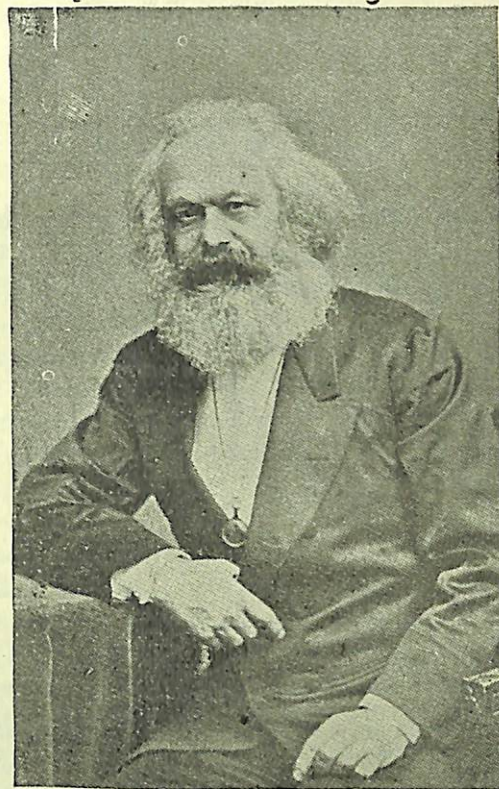
1928

3KՈ

P-55

3. KII

P-55

ԿԱՐԼ ՄԱՐԺՍ

Ծնած՝ 1818-ին, մեռած 1883-ին

Մարքս՝ գիտական ընկերվարության, կոմունիզմի հայրը եւ ձեռակերպիչն է Ֆ. Էնկելսի հետ միասին եւ հիմնադիրը Բանուորական Միության Ա. Միջազգայնականի: Իր յեղափոխական գաղափարներուն պատճառով՝ հալածուած իր հայրենիքէն, Գերմանիանէն, աքաղաղուած՝ Ֆրանսայէն եւ Պելճիկայէն ամբողջ կեանքը վտարանդի ապրած է Անգլիոյ մէջ: Անպատում գրկանքներով գլուխ հանած է Պրուիտարական գիտութեան եռահատոր Աւտարանը, ԿԱՊԻՏԱԼԸ:

2001

2001

1169-88

8000-աւել

ՆԱԽԱԲԱՆԻ ՏԵՂ

«ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐՐԵՐ» գրքի առաջին հատորէն, Անգլերէնի վրայէն կը թարգմանենք «Կոմունիստական Հասարակարգ»ի նուիրում այս հատումը, տետրակի ձեւով :

Հեղինակներն են երկու եփուն, ներհուն Կոմունիստներ, Ա. Պէրտնիֆով եւ Ֆ. Սվէթլով, որոնց աջակցած են ականաւոր Կոմունիստ տեսաբաններ, Պաթիւրին, Վարկա, Րիագանով, Սօֆօլնիֆով եւ Ֆրիւմֆին. հրատարակուած եւ խմբագրուած է Ն. Պուխարինի հսկողութեան ներքեւ :

Ինչպէս հեղինակները կ'ըսեն, այս գիրքը թեթեւ ընթերցանութեան համար գրուած չէ, այլ ծանր եւ խոր ուսումնասիրութեան ենթարկուելիք դասագիրք մը, վրկայութեան գիրք մը (Reference Book), որը նպատակ ունի գործաւորին, աշխատաւորին տալ դասակարգային գիտակցութիւն եւ զարգացում :

Անոնք, որոնք ընկերային գիտութեանց եւ քաղաքական դաստիարակութեան մասին կ'ուզեն մի քիչ գիտութիւն եւ հասունութիւն ստանալ, կրնան այս գիրքը գործածել, ինքնաշխատութեամբ, ինքնօգնութեամբ կամ Կոմունիստ ուսուցչի մը միջոցաւ :

Խորհրդային Միութեան հանրային եւ կուսակցական դպրոցներու մէջ արդէն այս գիրքը կը գործածուի, իրեն դասագիրք, որպէս մարքսիստական գիտութեան եւ փիլիսոփայութեան հարազատ ցոլացումը :

Հասած է, վերջապէս, ատենը որ ամէն մարդ գոնէ տարրական ծանօթութիւն ունենայ ընկերային գիտութեանց, դասակարգային պայքարի եւ յեղափոխական շարժմանց մասին :

Մարդկային ստրկութեան եւ շահագործման ժամանակակից շղթան, յանձին կապիտալիզմի եւ իմփերիալիզմի, հետզհետեւ կը քայքայուի, օղակ օղակ կը փլթի, եւ ուշ կամ կանուխ պէտք է գլորի իր փորած գերեզմանին մէջ եւ պատմութեան յանձնուի իր նախորդներուն պէս:

Կոմունիզմը, թէեւ դժուարին եւ արիւնոտ վերելքի մէջ, մի՛շտ վեր կը մագլցի, կը բարձրանայ. կտրած է կէս համբան, եւ մէկ ոստումով պիտի կանգնի մարդկային Նոր Քաղաքակրթութեան գագաթը:

Ամէն մարդ, ի՛նչ հոսանքի մէջ ալ գտնուի, ո՛ր բեւեռներու վրայ ալ կանգնած ըլլայ, պէտք է հետեւի ուշադրութեամբ եւ արթնութեամբ, այս տիեզերական մարտընչումին, ընկերային վիթխարի գոտեմարտութեան մէջ իր բաժինը առնէ եւ իր դիրքը որոշէ պայքարող կողմերուն մէջ:

Շահագործող դասակարգը ո՛չ միայն իր դասակարգային կատարեալ գիտակցութեան հասած է, այլ նաեւ կարող եղած է ընկերային բոլոր փիզիքական, նիւթական, բարոյական եւ մշակութային ոյժերը գործածել իր շահերուն համար, ստրկութեան շղթան աւելի ամրացրնելով, իր գոյութիւնը յանդիմանելով:

Բանուորը, աշխատաւորն է, որ ո՛չ միայն ընկերային այդ բոլոր ոյժերէն գուրկ է, այլ նաեւ իր դասակարգային գիտակցութենէն եւ արթնութենէն գուրկ է: Պուրժուա գաղափարաբանութեան զանազան բաւիղներու մէջ կորած, շուարած, իր համբան չի կրնար գտնել, գիտակից չէ այն անվիճելի սկզբունքին, թէ դասակարգային գիտակցութեան լուսեղէն սիւնով առաջնորդուած, միակ իր ուժով եւ պայքարով կարող է ստրկութենէ ազատիլ եւ հասնիլ փրկութեան նաւահանգիստը:

Մասնաւորապէս հայ աշխատաւորութիւնը, որ մօտաւորապէս կէս դար ազգայնական կուսակցութեանց ցանցին մէջ բռնուած, շովինիզմի քոյնով սնած եւ ազգամիջ-

եան ատելութեամբ մեծցած է: Անգիտակցաբար ինկած է ան իր դասակարգային շահերու եւ զգացումներու հակոտնեայ դիրքի մէջ. կարիք, չափազանց պէտք ունի դասակարգային գիտակցութեան այդ լոյսին, որովհետեւ ինքը ամէնէն մեծ զոհը դարձաւ, բնաջինիջ եղաւ ընկեյին այդ անարդարութեան յորձանքին մէջ եւ դասակարգային տիրապետութեան, միջազգային իմփերիալիզմի ընչափազանցութեան կլափին մէջ արխնաքամ սպառնեցաւ:

Կոմունիզմի մասին չափազանց շփոթ, խառնակ, նոյն իսկ անհեթեթ ծանօթութիւն մը կայ. պէտք է խտրել եւ այլանդակութեան այդ մշուշը փարատել եւ ցոյց տալ զայն իր իսկական դէմքով:

Ներկայ պրօշխրով մեր նպատակն է, հակիրճ, ամփոփ գաղափար մը տալ Կոմունիստական հասարակարգի մասին:

Շփոթութիւնը որչափ Կոմունիզմի հակառակորդներու, նոյնչափ անոր համակիրներու մէջ լիք է, ներքի չէ տեսէ Կոմունիստի, այն պէտք չէ, որ առանց տարական ծանօթութիւն ունենալու, աղաւաղէ, մշուշապատ դարձրնէ եւ խախտէ Կոմունիզմի գիտական եւ փիլիսոփայական հիմունքը:

Գատապարտելի է նաեւ, որ հակառակորդներ առանց աղօտ գաղափար մը ունենալու Կոմունիզմի մասին, եւ տգիտութեամբ եւ չարամտութեամբ այնպիսի յիմարութիւններ խօսին եւ գրեն անոր մասին, որոնք ամօք եւ անարգանք բերեն իրենց հասարակական դիրքին եւ հասկացողութեան:

Կոմունիզմը, իր մարքսիստական խոր գիտութեամբը պէտք է ճանչնալ, անոր մասին քեր ու դէմ կարծիք յայտնելէ առաջ:

Ամէն հայ գործաւոր պէտք է ունենայ այս տետրակէն օրինակ մը իր բարձին տակ, իր գրպանին մէջ, կարդայ, կարդայ զայն ուշադրութեամբ, որոնայ եւ մարտէ

գայն, որովհետեւ հո'ն միայն կրնայ գտնել այս բոլոր շահագործմանց եւ անարդարութեանց բացատրութիւնը, հո'ն միայն կրնայ դիմել գտնելու համար իր ազատագրութեան բանալին, հոն կրնայ տեսնել իր փրկութեան արշալոյսը:

Մարտ, 1928
Պոստոն

Յ. Յ. ԲԱՐԵՋԱՆԵԱՆ

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՐԳԻ ԵՒ
ՓՈՆԱՆՑՄԱՆ ՇՐՋԱՆ

1.— Կոմունիստական Կուսակցութեան վերջնական նպատակը ի՞նչ է:

Ամբողջ աշխարհի վրայ Կոմունիզմի հաստատումը, այսինքն, Կոմունիստական հասարակակարգի մը ստեղծումը եւ հիմնարկումը:

2.— Ապագայ Կոմունիստական հասարակակարգի գլխաւոր մասնայատուկ յատկանիշները որո՞նք են:

Ապագայ Կոմունիստական հասարակակարգը պիտի ըլլայ հասարակութիւն մը առանց անհատական սեփականութեան, առանց մարդուն կողմէ՝ մարդուն չահագործման եւ ճնշման, առանց դասակարգերու եւ առանց Պետութեան:

Առաջին՝ Կոմունիստական հասարակութեան մէջ, արտադրութեան բոլոր միջոցները եւ գործիքները, ամբողջ հասարակութեան տրամադրութեան ներքեւ պիտի ըլլան, եւ ոչ թէ սոսկական անհատներու կամ առանձին խումբերու: Երկրորդ՝ արտադրութիւնը եւ աշխատանքը բոլոր մարդերու մէջ պիտի կազմակերպուին ընկերային յատակագծի մը եւ մեծաքանակ չափի մը վրայ, արտադրութեան գիտական մեթոդներու ամբողջական օգնութեամբ եւ մեքենաներու ամենալայն եւ հնարաւոր գործածութեամբ: Երրորդ՝ ամէն գործաւորի պիտի ձգուի իր աշխատանքի ընտրութիւնը ինք ընելու եւ ամէն մարդ պիտի գործէ իր յարմարութեան եւ կարողութեան համեմատ, այնչափ որչափ կը բաղձայ: Չորրորդ՝ բոլորին

աշխատութեան արտադրութիւնը եւ արդիւնքը պիտի սլատկանին համայն հասարակութեան եւ պիտի բաշխուին անոր բոլոր անդամներուն, իրենց կարիքին համաձայն, ընկերութեան իւրաքանչիւր անդամը կատարեալ դոհացում ստանալով ամէն բանի մէջ:

Այս բոլոր չորս երեւոյթները միասին առնելով, ո՛չ թէ առանձին, կը դատորոշեն ապագայ կոմունիստական հասարակարդը բոլոր միւս հասարակարդերէն, եւ Կոմունիզմը հասկնալու համար անհրաժեշտ է աչքէ անցընել առանձին առանձին եւ մանրամասնութեամբ կոմունիստական հասարակութեան այս յատկանիշներէն ամէն մէկը, ինչպէս նաեւ վիճարանութեան ենթարկել Կոմունիզմի մասին սխալ տեսութիւններէն ոմանք:

Շատ յաճախ այն հարցման. «Ի՞նչ է Կոմունիզմը» կամ «Կոմունիստական հասարակարդի յատկանիշները որո՞նք են», պատասխան կը տրուի ցոյց տալով Կոմունիզմի մէկ յատկանիշը միայն, այս պատասխանը անկատար եւ անբաւական է:

Ընդհանրապէս այս պատասխանը մինչեւ իսկ Կոմունիզմի գլխաւոր եւ յատկանիշող երեւոյթը չէ:

Օրինակի համար, կ'ըսուի. «Կոմունիզմը հասարակարդ մըն է, ուր անհատական սեփականութիւն չի պիտի ըլլայ»: Այս պատասխանը ուղիղ է, բայց ոչ կատարեալ: Անիկա չըսեր թէ Կոմունիզմի ներքեւ արտադրութիւնը ինչպէս պիտի կազմակերպուի եւ ինչպէս պիտի տարուի, կազմակերպուած կերպով եւ որոշ յատակազրծով ամբողջ ընկերութեան միջոցաւ, թէ՛ առանց կազմակերպութեան, առանց յատակազրծի:

Դարձեալ. շատ յաճախ ոմանք կը մոռնան շեշտել թէ ապագայ կոմունիստական դրութեան մէջ արտադրութիւնը պիտի տարուի մեծաքանակ չափով, այսինքն, հոն չի պիտի ըլլայ փոքր արտադրութիւն (ձեռարհեստ կամ, օրինակի համար, գիւղացիներու ագարակներ), այլ ամէն բան պիտի արտադրուի գործարաններու մէջ, ա՛լ

աւելի, մեծ տնտեսական միութիւններով քան այսօրուայ ձեռնարկները, եւ ամէն տեղ ամենամեծ եւ ամենակատարեալ մեքենաներ եւ արտադրութեան այլ գիտական միջոցներ պիտի գործածուին:

Կոմունիստական հասարակարդի այս երկրորդ յատկանիշը, այսինքն, թէ բոլոր արտադրութիւնը պիտի տարուին ոչ թէ սոսկական անհատներէ եւ խումբերէ, այլ ամբողջ հասարակութեան կողմէն, կազմակերպուած եւ դրութեան կերպով, եւ մեծաքանակ չափով — ասիկա է ամէնէն կարեւորը, կոմունիստական ընկերային դրութեան գլխաւոր յատկանիշը. եւ պատահաբար ասիկա այն մէկը, որ յաճախ կը մոռցուի ի պատասխան այն հարցման. թէ «Ի՞նչ տեսակ հասարակարդ է Կոմունիզմը»:

Շատ յաճախ, երբ Կոմունիզմի վրայ կը խօսուի, ոմանք կ'սկսին այն իրողութեամբ թէ Կոմունիզմի ներքեւ ամէն բան պիտի բաշխուի կարիքներու համաձայն, եւ ամէն մարդ պիտի ստանայ կամ առնէ ամէն բան, ուրիշ քանակութեամբ որ անիկա պէտք ունի:

Անտարակոյս. Կոմունիզմի ներքեւ այսպիսի բաշխում մը պիտի ըլլայ, բայց Կոմունիզմի բացատրութիւնը ըսկըսիլ բաշխումով, կամ աւելի զէշ, սահմանափակել պատասխանը բոլորովին Կոմունիզմի ներքեւ բաշխումի մասին խօսելով, կատարելապէս սխալ է եւ անթույլատրելի:

Բաշխումը երկրորդական խնդիր է եւ ո՛չ թէ ամենակարեւորը:

Ամենակարեւոր հարցը արտադրութիւնն է — ըսելով թէ ինչպէս անիկա պիտի կազմակերպուի Կոմունիզմի ներքեւ եւ թէ այնտեղ պիտի ըլլա՞յ անհատական սեփականութիւն:

Ա՛լ աւելի անգոհացուցիչ են այս տեսակ պատասխաններ, «Կոմունիզմ է երբ չի կայ շահագործում, երբ չի կայ կապիտալ. երբ բոլորը հաւասար են, երբ չի կան դասակարգեր, եւայլն»:

Այսպիսի պատասխաններ անգոհացուցիչ են, որովհետեւ անոնք կ'ըսեն միմիայն մէկ երեւոյթը, եւ ո'չ գլխաւորը եւ էականը նաեւ:

Ի հարկէ. Կոմունիզմի ներքեւ շահագործում չպիտի ըլլայ, չի պիտի ըլլան դասակարգեր, կապիտալ չի պիտի ըլլայ, բոլորը հաւասար պիտի ըլլան եւ այլն, բայց սահմանափակել մէկի մը հասկացողութիւնը Կոմունիզմի մասին եւ մինչեւ իսկ Կոմունիզմի բացատրութիւնը սկսիլ ասով, ատիկա շատ սխալ է:

Տոհմային, նահապետական դրութեան ներքեւ, երբ բոլոր մարդիկ գերի էին Բնութեան եւ կ'ապրէին թշուառութեան մէջ. հոն չի կային նաեւ անհատական սեփականութիւն, ոչ շահագործում, ոչ դասակարգեր, ոչ կապիտալ, եւ բոլորը հաւասար էին այն ատեն. բայց այդպիսի հասարակութիւն մը ո'չ մէկ կերպով ապագայ Կոմունիստական հասարակութեան կը նմանի. որուն համար Կոմունիստական Կուսակցութեան առաջնորդութեամբ ամբողջ աշխարհի ամէնէն գիտակից եւ յեղափոխական պրոլետարները կը կռուին այսօր:

Ուրեմն. պատասխանելով այն հարցման թէ «Ի՞նչ է ապագայ Կոմունիստական հասարակարգը». մէկը ի մտի պէտք է ունենայ այս բոլոր ամենակարեւոր յատկանիշները, եւ պէտք է ըսէ, ո'չ թէ միայն ինչ որ չի պիտի ըլլայ Կոմունիզմի ներքեւ այլ նաեւ ինչպէս Կոմունիստական ընկերութիւնը պիտի կազմակերպուի:

Ուստի, մենք կը կրկնենք. Կոմունիզմի ներքեւ չի պիտի ըլլայ անհատական սեփականութիւն, շահագործում, դասակարգեր, Պետութիւն. եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ: Առաջին՝ արտադրութեան միջոցներու եւ գործիքներու ընկերային սեփականութիւն: Երկրորդ. ծրագրի մը համաձայն եւ մեծաքանակ չափով կազմակերպուած արտադրութեան ընկերային գործողութիւն: Երրորդ. Ամէն մարդու աշխատանքի ազատ ընտրութիւն, եւ այնչափ գործ որչափ մէկը կը բաղձայ: Չորրորդ. ամէն մարդու կա-

տարեալ գոհացում տալու չափ, կարիքներու համաձայն բաշխում:

Այսպիսի Կոմունիստական ընկերային դրութիւն մը կրնայ իրականանալ, արդեօք հնարաւոր է եւ ի՞նչպէս պէտք է անոր հասնիլ: Ասոնք բացատրելէ առաջ, մենք պէտք է աչքէ անցնենք խիստ մանրամասնութեամբ Կոմունիզմի այս գլխաւոր յատկանիշներէն ոմանք, որոնք լիչաժ ենք:

3.— Ինչո՞ւ համար Կոմունիստական հասարակութեան մէջ դասակարգեր գոյութիւն չի պիտի ունենան:

Որովհետեւ, արտադրութեան միջոցներու եւ գործիքներու անհատական սեփականութիւնը պիտի անհետանայ. անիկա ամբողջ հասարակութեան տրամադրութեան ներքեւ պիտի ըլլայ, եւ բոլոր արտադրութիւնները այդ հասարակութեան միջոցով պիտի տարուին, ի նպաստ հասարակութեան, հետեւաբար, ոմանց կողմէ ժողովրդին շահագործման եւ բոնութեան կարելիութիւնը նաեւ կ'անհետանայ. այս պատճառաւ, Կոմունիստական հասարակութեան մէջ դասակարգեր գոյութիւն չեն կրնար ունենալ:

4.— Ինչո՞ւ պետութիւն չի պիտի ըլլայ Կոմունիստական հասարակարգի մէջ:

Որովհետեւ, պետութիւնը դասակարգային տիրապետութեան կազմակերպութիւն մը կամ գէնք մըն է, որ գոյութիւն կրնայ ունենալ միայն անհատական սեփականութեան վրայ հիմնուած դասակարգային հասարակութեան մէջ:

Անհատական սեփականութեան եւ դասակարգերու անհետացմամբ, ամէն ինչ նաեւ պիտի անհետի, որ կապուած է անոնց հետ. որոնք են. դասակարգային տիրապետութիւն, պետութիւն, քաղաքական կռիւներ, պատերազմներ եւ տարբեր երկիրներու եւ ժողովուրդներու մէջ գոյութիւն ունեցող քաղաքական կամ պետական սահման-

ներ: Այդպիսի հասարակութեան մէջ չի պիտի ըլլան նաեւ, պետութեան գործիքները, այսինքն, ո՛չ բանակ, ո՛չ ոստիկանութիւն, ո՛չ ուսումնական միջոցաւ, ո՛չ դատարան եւ ո՛չ ալ պետութեան մը ուսէ յարակից մասերը:

Ասոնցմէ եւ ո՛չ մէկը տեղ պիտի ունենայ Կոմունիստական հասարակարգի մէջ, ուր Ժողովուրդը պիտի նուիրուի միմիայն արտադրական եւ ընկերային շինարարական գործին:

5.— Ի՞նչ ըսել է կազմակերպուած եւ ծրագրուած ընկերային արտադրութիւն:

Ասիկա կը նշանակէ, թէ Կոմունիստական դրութեան ներքեւ արտադրութիւնը պիտի տարուի հասարակութեան միջոցաւ, անտարակոյս, ի նպաստ ամբողջ հասարակութեան անդամներուն կարիքներուն կատարեալ գոհացմամբ. կազմակերպուած եւ սխտեմադրելի կերպով, այսինքն, հասարակութիւնը, մասնաւոր վիճակադրական եւ հաշուական պիւրոներու միջոցաւ մէկ տարուայ կամ աւելի երկար շրջանի մը համար, Ժողովրդի պահանջները հիմք բռնելով պիտի որոշէ զանազան ապրանքներու, արտադրութեանց եւ ծառայութեանց պահանջները, եւ հասարակութեան սեփականութիւն եզոզ ուժերու եւ միջոցներու հաշուին վրայ, զանազան երկիրներու եւ գործաւորական խումբերու համար պիտի կազմուի գործունէութեան ծրագիր մը եւ գործադրութեան պիտի դրուի:

Կոմունիստական դրութեան այս յատկանիշը — ընկերայնօրէն ծրագրուած եւ կազմակերպուած արտադրութիւնը ի նպաստ ամբողջ հասարակութեան — պիտի ըլլայ ապագայ Կոմունիզմի ամենէն կարեւոր երեւոյթը:

Կոմունիստական հասարակութեան այս յատկանիշը, որ զինքը կը զանազանէ քնն վճռական կերպով, ուսէ դասակարգային հասարակութենէ եւ մասնաւորապէս կապիտալիստականէն, ուր արտադրութիւնը կը տարուի անհատական սեփականատէրերով եւ խումբերով, ի նպաստ

քանի մը անձերու, եւ ո՛չ թէ համայն հասարակութեան, ուր արտադրութիւնը անկազմակերպ եւ անիշխանական է, եւ ուր, այդ պատճառաւ, մրցակցութիւն, տագնապներ եւ պատերազմներ կը բռնկին:

6.— Ապրանքներ (Commodity) եւ ապրանքներու փոխանակութիւն պիտի ըլլա՞ն գաճազան երկիրներու անդամներու մէջ Կոմունիստական հասարակարգի ներքեւ:

Շատ անգամ սխալ պատասխան կը տրուի այս հարցման, թէ ապրանքներ եւ ապրանքներու փոխանակութիւն պիտի ըլլան Կոմունիզմի ներքեւ հսկայ համեմատութիւններով:

Ասիկա ապրանքի բնոյթի մասին կոպիտ, սխալ հասկացողութիւն մըն է, ինչպէս նաեւ սխալ հասկացողութիւն մըն է Կոմունիստական հասարակարգի բնոյթի մասին:

Կոմունիզմի ներքեւ ապրանքներ եւ ապրանքներու փոխանակութիւն չի պիտի ըլլան: Ի հարկէ Կոմունիզմի ներքեւ արտադրութեան զանազան ճիւղերու եւ տարրեր երկիրներու մէջ աշխատանքի բաժանումներ եւ զանազանութիւններ գոյութիւն պիտի ունենան, այս կը նշանակէ, որ տրուած վայրկեանին, գործաւորներու զանազան խումբեր պիտի ըլլան, բայց ապրանքներու փոխանակութիւն չի պիտի ըլլայ, որովհետեւ Կոմունիստական հասարակութեան մէջ ծախու ապրանքի տնտեսութիւն չի պիտի ըլլայ, այլ բնական սպառողներու տնտեսութիւն, այսինքն, ոչ ոքի չափի համար, այլ միայն համայնքին եւ իր անդամներուն գոհացման համար:

Այս պատճառաւ, հոն չի պիտի ըլլայ առեւտուր, ո՛չ գնում, ո՛չ վաճառում Կոմունիզմի ներքեւ, եւ արտադրութիւնները, որոնք կ'ստեղծուին բոլոր գործաւորներու աշխատանքով, փոխանակ չուկայ երթալու եւ ապրանք դառնալու, Կոմունիզմի ներքեւ, անոնք պիտի երթան բաշխումի ընկերային մթերանոցները, ուրկէ հասարա-

կուլթեան ոեւէ անդամը, առանց ոեւէ գրամի, առանց ոեւէ փոխանակութեան, կրնայ առնել, բոլորովին ազատ, եւ ի՛նչ քանակութեամբ, որ կը բաղձայ, ամէն բան, որ կը պահանջէ իր կարիքներու կատարեալ գոհացման համար:

7.— Ի՞նչ են Կոմունիզմի առաւելութիւնները կապիտալիստական հասարակութեան, արտադրական ոյժերու զարգացման եւ ընկերային հարստութեան ամսան տեսակետով:

Մենք գիտենք, որ կապիտալիստական հասարակութիւնը, որ այսօր կը տեսնենք աշխարհի երկիրներու մեծամասնութեան մէջ, խիստ հարուստ է, եւ անոր արտադրական ոյժերը բարձրօրէն զարգացած են:

Հարց է ուրեմն: Կոմունիստական դրութեան մէջ ընկերութեան հարստութիւնը նաեւ աւելի պիտի մեծնայ եւ արտադրական ոյժերն ալ աւելի արագութեամբ եւ ուժգնութեամբ պիտի զարգանան, քան Կապիտալիզմի ներքեւ:

Մենք զօրաւոր պատճառ ունինք այս հարցման բոլորովին հաստատական պատասխան տալու:

Առաջին. Կոմունիստական դրութիւնը կատարելապէս կազմակերպուած հասարակութիւն մըն է, անոր բոլոր արտադրութիւնը պիտի տարուի յատակագծի մը համաձայն, ի նպատակ համայն հասարակութեան, այսինքն, այն տեղ չի պիտի ըլլան այսպէս անիշխանութիւն եւ չուկայի համար աշխատանք, որոնք անբաժան են Կապիտալիզմէն, եւ որոնք լրջօրէն արգելք կը հանգիստնան արտադրական ոյժերու զարգացման:

Մենք գիտենք, որ Կապիտալիզմի ներքեւ, իբրեւ արդիւնք անիշխանութեան, առեւտուրի եւ մրցակցութեան, կապիտալիստներու մէջ պայքարը ատեն ատեն կը բռնկի. համատարած ճգնաժամեր կը բռնկին, աւերիչ, անգուլթ պատերազմներ տեղի կ'ունենան, եւ միջնադարներուն

երեւան կուգան սպառազինութեանց վրայ հսկայական եւ շարունակաբար աճող ծախքեր, եւ այս բոլոր երեւոյթները — Կապիտալիզմի ներքեւ անխուսափելի ըլլալով — խիստ աղէտալիօրէն խոչընդոտ կ'ըլլան արտադրական ուժերու զարգացման, եւ մինչեւ իսկ կ'առաջնորդեն բազմաթիւ երկիրներ թշուառացման, ինչպէս նաեւ, անոնց ամբողջ տնտեսական դրութեան խորտակման:

Այս բոլորը գոյութիւն չի պիտի ունենան Կոմունիզմի ներքեւ, ուր հասարակութեան արտադրական ոյժերը պիտի գործեն անխափան եւ այսպէս շարունակաբար պիտի աճին անոնք, եւ ընկերային հարստութիւնը պիտի առատանայ:

Երկրորդ. Կոմունիստական հասարակութիւնը պիտի ըլլայ ընկերներու հասարակարգ մը, համայնքի բոլոր անդամներու շահերու համեմատութեան եւ միօրինակութեան վրայ հիմնուած: Զանազան անձերու, խումբերու եւ խմբակցութեանց մէջ, ներքին, տնտեսական կռիւներ գոյութիւն չի պիտի ունենան, դասակարգային պայքարը հո՛ն պիտի անհետանայ. եւ ասիկա զօրաւոր կերպով պիտի ազդէ արտադրական ոյժերու զարգացման եւ ընդհանուր բարգաւաճման ծաւալումին:

Երրորդ. Կոմունիզմի մէջ արտադրութեան ընկերայնօրէն ծրագրուած կազմակերպութեան եւ իր բոլոր անդամներու կատարեալ համեմատութեան շնորհիւ, առաջին անգամ ըլլալով, հնարաւոր պիտի ըլլայ, ամբողջ հասարակութեան ոյժերուն, ինչպէս նաեւ արտադրութեան մեթոտներու. ամենակատարեալ եւ շահաբեր զանազան մեթոտներու, յարմարացումներու, գիտելիքի եւ հնարքներու դաշտին մէջ, գիտութեան նուաճումներու առաւելագոյնին հասնիլ:

Մենք գիտենք, որ օրինակի համար, Կապիտալիստները, եթէ կրնան աւելի շահ ընել ոչ-որակեալ գործա-

1169-83

ւորներու աժան աշխատանքի շահագործմամբ, քամելով անոնց քրտինքի եւ արեան վերջին կաթիլը, պիտի նախընտրեն այդպէս ընել յաւէտ քան ներմուծել աւելի կատարեալ եւ սուղ մեքենաներ, հոգ չէ թէ անոնք որչափ պիտի բարձրացնեն աշխատանքի արտադրականութիւնը:

Եւ ասիկա արդէն միշտ եւ ընդհանրապէս կը պատահի կապիտալիստական աշխարհի մէջ:

Դարձեալ, ասիկա մեծ կարեւորութիւն ունի բնութեան նոր ոյժերու դործածութեան կամ մեծ ձեռնարկներու կազմակերպութեան խնդրոյ մէջ, որոնք նախապէս թէեւ աշխատութեան եւ միջոցներու նախնական եւ հսկայական ծախքերու դուռ կը բանան, սակայն խնայողութեան տեսակէտով մեծ արդիւնքներ առաջ կը բերեն, ոչ թէ անմիջապէս, այլ աւելի մօտ կամ հեռավորապագային:

Այլ աւելի, ելեքտրականացումը արտադրական ոյժերու զարգացման ահարկու մէկ ոյժն է, թէեւ անիկա կը զարգանայ նաեւ Կապիտալիզմի ներքեւ, սակայն շատ դանդաղ կ'ընթանայ, եւ անոր դործածութիւնը կը բաղախի կապիտալիստական եւ կալուածատիրական անհատական շահերու հետ:

Ելեքտրականացման համատարած դործածութիւնը, տնտեսութեան (ճարտարարուեստի, փոխադրութեան, երկրագործութեան) բոլոր ճիւղերու եւ բաժանումներու հսկայական գետնին վրայ, միացումը կը պահանջէ միակամբողջութեան մը մէջ, ինչպէս նաեւ, տարբեր անհատներու հոգի բազմազան սեփականութեան տակ, ոեւէ արգելքներու վերացումը:

Այսպէս, Կապիտալիզմը եւ հոգի անհատական սեփականութիւնը մեծ արգելքներ են ելեքտրականութեան զարգացման անոր լայն դործածութեան ճամբուն վրայ: Եւ սակայն, ելեքտրականութիւնը՝ գիտութեան եւ ճարտարագիտութեան տրամադրութեան ներքեւ եզոզ ներկայի բնական արտադրական բոլոր ոյժերէն ամենէն շահաբերն է:

Ելեքտրականութիւնը ապագայի վիթխարի ոյժն է: Անիկա ապագայ արտադրութեան հիմնական էնէրգիան պիտի դառնայ, եւ վերջապէս, իրրեւ միջից ոյժ, ո'չ միայն ձեռքի աշխատանքի տեղը պիտի բռնէ, այլ նաեւ հովին եւ շոգիին: Արտադրական ոյժերու ամենէն լայնատարած զարգացումը պիտի պատրաստէ եւ իր կարգին պիտի բերէ ընկերութեան հարստութեան հսկայական աճումը. ինչպէս նաեւ, իր տիրապետութիւնը բնութեան վրայ: Բայց ասիկա կարելի է ի գլուխ հանել միայն Կապիտալիզմի վերջնական անհետացմամբ, միայն Կոմունիստական հասարակարգի տակ:

Չորրորդ. Կոմունիստական հասարակարգի ներքեւ աշխատանքը ամենալաւ պայմաններու տակ զբոսելով (աշխատանքի կարճ ժամերու, աշխատանքի լայն պայմաններու, եւայլնի նկատմամբ), բոլորովին ազատ եւ կամաւոր ըլլալով. պիտի կորսնցնէ ծանր պարտաւորութեան մը եւ լուծի մը նկարագիրը, որ Կապիտալիզմի ներքեւ գոյութիւն ունի իր ծայրահեղ տեսողութեան եւ դժուարին պայմաններու պատճառաւ, որոնց ներքեւ այժմ աշխատանքը առաջ կը տարուի: Աշխատանքը Կոմունիզմի ներքեւ պիտի ըլլայ հաճոյք մը եւ առողջ օրկանիզմի մը անդիմադրելի պահանջը, ուստի առաջին անգամ ըլլալով, անիկա իրապէս տիեզերական պիտի ըլլայ, ա'լ աւելի գերադանցօրէն արտադրական:

Այս իսկ պատճառով. Կոմունիզմի ներքեւ, իրրեւ արդիւնք հասարակական կազմակերպութեան եւ անոր արտադրական ոյժերու աննախընթաց զարգացման ու ընկերային հարստութեան աճման. Կոմունիզմը կարող պիտի ըլլայ իրականացնել այնպիսի բաշխում մը, յորում ընկերութեան ամէն անդամ, առանց ոեւէ սահմանափակումներու, իր կարիքները լիովին գոհացնելու պայմանին ներքեւ պիտի ըլլայ, նոյն իսկ շատ քիչ ատեն աշխատելով:

Որպէս զի կարելի ըլլայ հասկնալ թէ մարդկութիւնը

Կոմունիզմի ներքեւ արտադրականութեան, հարստութեան եւ անհրաժեշտ աշխատանքի ժամերու նուազման տեսակէտով ի՞նչ հսկայ յառաջդիմութիւն կարող է կատարել, մինչեւ անգամ, բուն իսկ առաջին շրջանին, իր գոյութեան սկիզբը, խիստ կարեւոր է նկատողութեան առնել, թէ այսօր իսկ, ներկայ ճարտարագիտութիւնը եւ աշխատանքի բոլորովին անկատար կազմակերպութիւնը հսկայական արդիւնքներ երեւան պիտի բերէին, եթէ ժամանակակից հասարակութիւնը կազմակերպուած ըլլար, ո՛չ թէ ի նպաստ կապիտալիստ դասակարգի, այլ ի նպաստ մարդկութեան աշխատող մեծամասնութեան:

8.— Կոմունիստական դուրսիւնը համայն հասարակութեան եւ իւրաքանչիւր անհատի ազատութեան տեսակէտով, ի՞նչ առաւելութիւններ ունի:

Ապագայ Կոմունիստական հասարակարգի մէջ միայն, մարդկութիւնը, առաջին անգամ, իրբեւ ամբողջութիւն, իւրաքանչիւրը եւ ամէն մասը, պիտի ստանայ իր կատարեալ ազատութիւնը թէ՛ բնութեան հանդէպ եւ թէ՛ ինքն իր մէջ:

Առաջին արտադրութեան ոյժերը իրենց բարձրագոյն կէտին հասնելով, ամէն բանի անսպառ առատութիւն ըլլալով, Կոմունիզմի ներքեւ, հասարակութիւնը, առաջին անգամ, մեծագոյն չափով, պիտի նուաճէ բնութիւնը եւ բոլորին ամէն կարիքները լիովին գոհացնելու հնարաւորութիւնը պիտի տայ:

Երկրորդ. ընկերայնօրէն յատակադրուած եւ կազմակերպուած ըլլալով, Կոմունիստական հասարակութիւնը այլեւս խաղալիկ չի պիտի ըլլայ տարերային ոյժերու ձեռքը, որոնց տիրապետած չեն մարդիկ. ինչպէս որ տեղի կ'ունենան այժմ, առեւտրական դրութեան մէջ եւ Կապիտալիզմի ներքեւ, անընդհատ եւ անակնկալ տնտեսական տագնապներ, պատերազմներ եւ այլն: Կոմունիզմի ներքեւ, մարդկութիւնը՝ առաջին անգամ ըլլալով, ընկե-

րութեան ամբողջ կեանքը իր հակակշիռն ներքեւ պիտի ձգէ, դիտակցարար եւ գործօն կերպով, ամէն ուղղութեամբ, անոր ցոյց տալով զարգացման ուղին, պիտի իրականացնէ բարձրագոյն ազատութիւնը:

Գալով ամէն անհատի ազատութեան, երբ այլ եւս գոյութիւն չեն ունենար շահագործում եւ բռնութիւն, եւ ընդհանրապէս ոեւէ բռնադատութիւն, երբ ամէն մարդ կ'ստանայ իր կատարեալ գոհացումը, այն ատեն, Կոմունիստական հասարակութեան մէն մի անգամը կը հասնի լիակատար ազատութեան:

9.— Ապագայ Կոմունիստական դուրսեան տակ կազմակերպութեան ձեւը ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Կոմունիստական հասարակարգը պիտի կազմակերպուի միջազգայնօրէն կամ համաշխարհային հողի վրայ, իր մէջ պարփակելով ողջ մարդկութիւնը: Այս հասարակարգը չի պիտի ունենայ ներքին պետական սահմաններ, եւ ոչ ալ իրբեւ ամբողջութիւն, ինքը պետութիւն պիտի ըլլայ:

Բայց Կոմունիստական հասարակութիւնը, սակայն եւ այնպէս, պիտի ըլլայ կազմակերպուած հասարակութիւն մը, իր նախընթաց ոեւէ ընկերութիւններէն շատ աւելի:

Այս կազմակերպութիւնը պիտի պարփակէ համայն մարդկութեան ամբողջ արտադրութիւնը համաշխարհային կշիռքի վրայ:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս կազմակերպութեան ձեւը այդ հասարակարգին մէջ. ի՞նչ պիտի ըլլան անոր հաստատութիւնները եւ այլն, — վաւերական կամ գիտութեան վրայ հիմնուած բան մը ըսել, առ այժմ, այդ մասին խիստ դժուար է:

Հաւանաբար, (եւ շատ մը Կոմունիստներ ըսած են ասիկա) ապագայ Կոմունիստական հասարակութեան կազմակերպական հիմը պիտի ըլլայ գործաւորներու միութիւնները եւ խումբերը իրենց բոլոր ձեւերով եւ աշխատանքով (երկրագործական, ճարտարարուեստական, փո-

խաղըրական եւ միւս զանազան կուլտուրական մարզեր, եւայն), համախմբուած՝ համաշխարհային չափի վրայ, իրենց համագումարներով եւ հաստատութիւններով:

Բայց հաւանական է, որ գերազանցօրէն զարգացած Կոմունիստական հասարակութեան մէջ ծագում առնեն ուրիշ կազմակերպութիւններ եւ հաստատութիւններ, բոլորովին անծանօթ միջեւ այսօր, բոլորովին տարբեր հիմնքով վրայ կերտուած:

Ոմանք կ'ենթադրեն, օրինակի համար, թէ մինչեւ իսկ հարցերը վճռելու եւ գործերը տանելու այն մեթոտը, որ այժմ կը գործադրուի մեծամասնութեան եւ փոքրամասնութեան կարծիքներու յայտնումէն, ենթարկելով փոքրամասնութիւնը մեծամասնութեան, ատեն պիտի դայ, որ անհետանայ, եւ գոյութիւն չի պիտի ունենայ Կոմունիստական յառաջացած հասարակութեան մէջ, թէ բոլոր հարցերը եւ խնդիրները պիտի վճռուին դիտութեամբ, աւելի լաւ գիտականօրէն հիմնուած կարծիքներու գերադոյն կշիռքի հիման վրայ, մինչեւ իսկ եթէ ատիկա փոքրամասնութեամբ իսկ ըլլայ, որ հակակշիռ պիտի ենթարկէ ընկերութեան մէջ գործող զանազան ճիւղերը, երբ տիրապետութեան, անհաւասարութեան, չահագործման եւայնի ամէն տեսակ հնարաւորութիւն վերջ գտած են:

Հարցերը վճռելու եւ գործերը վարելու այսպիսի մեթոտ, իրրեւ անտաշ օրինակ մը, մենք առաջ կը բերենք բօխիլի մը եւ հիւանդի մը մէջ եղած յարաբերութեան օրինակը, կամ ուսումնասիրութեան կաճառի մը առաջնորդին եւ ուսանողին մէջ եղած յարաբերութիւնը, եւլն.:

Այսպիսի պարագաներու ներքեւ, մենք կամաւորապէս կ'ընդունինք ճանչցուած հեղինակութեան մը ուղղութիւնները, առանց ոեւէ տիրապետութեան կամ հպատակութեան:

10.— Համաշխարհային հոգի վրայ ծրագրուած ընկերական արտադրութեան հսկայական կազմակերպու-

թեան մը ծառայութեան մէջ, մասնաւոր պաշտօնէութիւն մը (պիւրաբարաի) կամ ուրիշ առանձնաշնորհալ խումբեր չախաի՞ կազմուին Կոմունիզմի ներքեւ:

Պաշտօնէութիւն բառով կը հասկցուին կարգ մը անձեր, որոնք պաշտօն ունին կազմակերպութեան մէջ ծառայել, բոլորովին մեկուսացած ժողովուրդէն, բարձր կանգնած ժողովուրդէն, ժողովրդեան մեծամասնութեան բաղդատմամբ, անոնք կ'ապրին առանձնաշնորհեալ պայմաններու տակ, իրրեւ արդիւնք իրենց մասնաւոր կրթութեան կամ պատրաստութեան, տրուած կազմակերպութեան մը կամ ժողովրդին ծառայելու մէջ գլուխ ըլլալու յարմարցուած,

Այսպէս, օրինակի համար, պաշտօնէութեան ամենահասարակ ձեւը, պետութեան պաշտօնէութիւնն է, կառավարական պաշտօնատարներու զանազան տեսակները, եւ ընդհանրապէս, կառավարական գործաւորները:

Ինչպէս գիտենք, անոնք գոյութիւն ունին խորհրդ. Պետութեան մէջ նաեւ, որոնք պիւրոկրատ ձեւերու եւ պիւրոկրատ դրութեան (bureaucratism) հաղորդիչներ են, որոնց դէմ թէ Կոմունիստական կուսակցութիւնը եւ թէ խորհ. Կառավարութիւնը պայքար կը մղեն:

Բայց պաշտօնէութիւն եւ պիւրոկրատիզմ գոյութիւն ունին ո'չ միայն պետութեան մէջ, այլ նաեւ ուրիշ կազմակերպութեանց մէջ, օրինակի համար, արհեստակցական միութիւններու, կամ մինչեւ իսկ կուսակցութեանց մէջ:

Տրուած պայմաններու տակ կան նաեւ բազմաթիւ պաշտօնատարներ եւ պաշտօնեաներ, որոնք կը ծառայեն որպէս գործիք այս կազմակերպութեանց, քիչ կ'արտադրեն, չատ անգամ գործին կը վնասեն, մասսաներէն մեկուսի կը մնան եւ կը վայելին զանազան առանձնաշնորհումներ, մինչեւ իսկ թէեւ փոքր աստիճանով, ժողովրդի մասսաներու մակարդակէն վեր (գործի աւելի քիչ ժամեր, աշխատանքի վճարումի որոշ առաւելութիւններ,

իշխանութեան բարձրագոյն օրկաներու հետ մերձակցութեան կապեր, եւայլն) :

Հարց է, թէ ապագայ Կոմունիստական դրութեան մէջ պաշտօնէութիւն գոյութիւն պիտի ունենա՞յ :

Այս հարցման ժխտական պատասխան պէտք է տրուի, նախ՝ որովհետեւ Կոմունիզմի ներքեւ չի պիտի ըլլայ, եւ չի կրնար ըլլալ ոեւէ առանձնաշնորհալ դիրք, ոեւէ մէկի համար, մասնաւորապէս, նիւթական առաւելութիւններու կամ իշխանութեան տեսակէտով, քանի որ վերջինը բնաւ գոյութիւն չի պիտի ունենայ, իսկ նիւթական եւ այլ նկատումներով ալ ամէն մարդ կարող պիտի ըլլայ կատարելապէս զոհացնել իր կարիքները, առանց նկատի առնելու աշխատանքի տեսակը, այն պատճառով որ Կոմունիստական հասարակութեան մէջ ամէն բանի առատութիւն պիտի ըլլայ :

Իսկ գալով գործաւորներու ոեւէ տեսակ խումբի մը մշտակայ գոյութեան, որ իրենք զիրենք մասնաւոր դասակարգ (քաստ) մը սեպեն, հոգ է թէ առանց առանձնաշնորհալ դիրքի, ասիկա ալ բոլորովին անհաւանական է, որովհետեւ Կոմունիստական հասարակութեան մէջ իր բոլոր անդամները կարող պիտի ըլլան ունենալ գերազանցօրէն բարձր, ընդհանուր եւ բազմակողմանի թեքնիքական կրթութիւն, եւ ոեւէ տեսակ արհեստի վարժութիւն, հետեւաբար Կոմունիզմի ներքեւ գոյութիւն չի պիտի ունենայ ոեւէ սահմանափակ մասնագիտութիւն, եւ գործաւորներ այնտեղ կարող պիտի ըլլան գործել տարբեր ժամանակներ տարբեր մարդերու մէջ եւ միեւնոյն ատեն աշխատանքի զանազան տեսակներու մէջ զբաղիլ այսինքն, ամէն օր թէ Ֆիզիքական եւ թէ իմացական աշխատանքով, ճարտարարուեստական եւ երկրագործական, որ օգտակար պիտի ըլլայ թէ ամբողջ հասարակութեան եւ թէ իւրաքանչիւր անդամի համար :

Իսկ գալով, կապիտալիզմէն Կոմունիզմ փոխանցման չրջանին, մասնաւորապէս, Սօվիէթական կառավարու-

թեան մէջ, ծառայող պաշտօնատարութիւնը պիտի տկարանայ, մինչեւ որ հնարաւոր ըլլայ ընտրել եւ փոխել պաշտօնեաները, նուազեցնել անոնց առանձնաշնորհալ դիրքը աշխատող մասսաներու մէջ մշակութային՝ եւ ընկերային գործունէութեան աճման համաձայն :

11.— Ապագայ Կոմունիստական դրութեան մէջ ոեւէ ստիպում գոյութիւն պիտի ունենա՞յ :

Նախապէս յայտնեցինք, որ Կոմունիզմի ներքեւ գոյութիւն չի պիտի ունենայ պետական իշխանութիւն, քանի որ չի պիտի ըլլան անհատական սեփականութիւն կամ դասակարգեր :

Բայց Կոմունիզմի ներքեւ պիտի ըլլայ կազմակերպութիւն, եւ չափազանց ընդարձակ եւ բարդ կազմակերպութիւն մը, որ տարածուի համայն մարդկութեան վրայ, եւ մարդկային էակներու մէջ փոխադարձ ընկերային յարաբերութիւնները գերազանցօրէն զարգացած պիտի ըլլան : Հարց կը ծագի, Կոմունիզմի ներքեւ ոեւէ տեսակ ստիպում պիտի ըլլա՞յ, կամ անիկա նաեւ բոլորովին պիտի ջնջուի՞ Կապիտալիզմի մնացորդներու անհետացումով :

Երբեմն, ոմանք կ'ըսեն. «Ի՞նչ պիտի ընեն, եթէ ոճիրներ կատարուին, կամ հասարակութեան մէկ մասը կամ սոսկական անձեր մերժեն ընել ինչ որ կը պահանջուի կամ անհրաժեշտ է ամբողջ հասարակութեան, ամբողջ կազմակերպութեան շահերուն համար, եւայլն» :

Այստեղ, դարձեալ, անոնք կը մոռնան բացատրել, թէ ինչո՞ւ Կապիտալիզմի ներքեւ ոճիրներ տեղի կ'ունենան, կամ թէ կազմակերպութեան մը անդամները իրենց պահանջները ինչո՞ւ կը յայտնաբերեն ըմբոստացումով : Ընկերութեան մէջ այսպէս կոչուած ոճիրները ջախջախիչ համեմատութեամբ, ուղղակի եւ անմիջական ծնունդն է ընկերութեան դասակարգային եւ սեփականատիրական կազմակերպութեան, մասնաւորապէս, Կապիտալիզմի ներքեւ, ուր մրցակցութիւնը եւ տիեզերական պայքարի

օրէնքը տիրելով՝ ժողովուրդի խոշոր մեծամասնութիւնը տղիտութեան, ստրկութեան եւ շահագործման պայմաններու տակ կ'իյնայ:

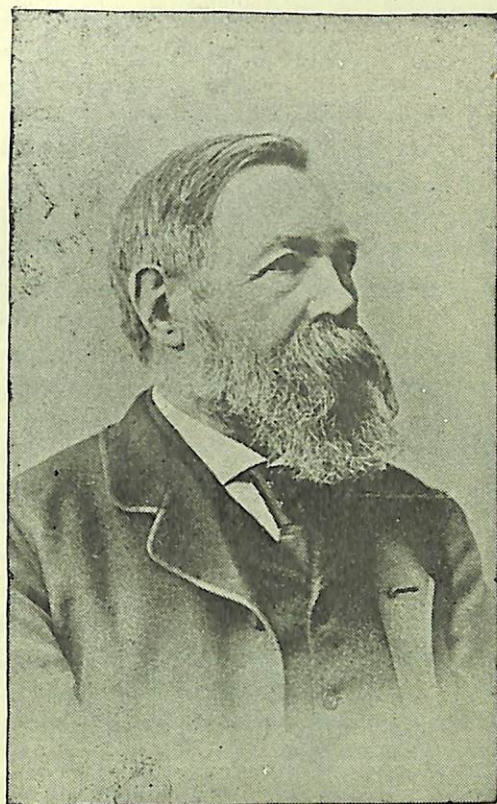
Միւս ոճիրները ընկերային դրութեան անուղղակի արդիւնքներն են, էամ այդ դրութիւնը դոնէ ոյժ կուտայ եւ չի վերցնէր զանոնք (այսինքն նախանձոտութեան պատճառաւ մարդասպանութիւն):

Կոմունիստական դրութեան ներքեւ, մարդկային էակներու զարգացման եւ վերակրթութեամբ տիեզերական ազատութեան, համերաշխութեան եւ բարձր մշակութային պայմաններու տակ, բոլոր ոճիրները իսկոյն պիտի անհետին, իբրեւ մնացորդներ նախընթաց բարբարոս դարաշրջաններու, եւ հետեւաբար, բնաւ կարիք չի պիտի ըլլայ ոեւէ բռնադատող միջոցներ գործածել:

Նախ քան մարդկութեան կատարեալ վերածնունդը եւ զարգացումը պիտի մնան եւ գոյութիւն պիտի ունենան, միայն հիւանդանոցներ եւ ուրիշ կրթական հաստատութիւններ, կրնայ ըլլալ, որ հոն զրկուին, մասնաւորապէս, անուղղելի եւ աննորմալ անձեր:

Նոյնպէս, ոչ մի բռնադատութեան կարիք պիտի ըլլայ գործադրութեան դնելու կարեւոր օրէնքները, ո եւ է գործունէութեան, այսինքն արտադրութեան մարդի մէջ:

Կարգապահական անհրաժեշտ կանոնները ծագում պիտի առնեն նոյնինքն գործէն, բուն իսկ իրենց հաւանութեամբ, եւ չի պիտի պատահի, որ ոեւէ առողջ եւ բնականոն մէկը հակառակ երթայ այդ կանոններուն, անոնց գործադրութիւնը հիմնուած՝ իրենց հասկացողութեան վրայ, սովորութիւն պիտի դառնայ Կոմունիստական հասարակութեան բոլոր անդամներուն համար, հետեւաբար, այս ուղղութեամբ նաեւ, անհրաժեշտութիւն չի տեսնուիր Կոմունիստական դրութեան ներքեւ ստիպում գործածել:

ՖՐԵՏԵՐԻԿ ԷՆԿԵԼՍ

Ծնած 1820-ին, մեռած 1895-ին

Երբ Փարիզի մէջ 1842-ին Մարքս եւ Էնկէլս իրարու ծանօթացան, տեսան որ երկուքն ալ տարբեր ուղիով Կոմունիզմի գիտութեան հասած են: Աւելի քան 40 տարի սրտի եւ մտքի ընկերը, հիմնադիրը եղան Կոմունիզմի:

1848-ի յեղափոխական օրերուն Մարքսի հետ Էնկէլս «Կոմունիստական Մանիֆէստը» ստորագրեց, որը սարսափ ազդեց Պուրժուազիային:

Մարքսի մահուանէ յետոյ «Կապիտալ»ի կիսատ մնացած երրորդ հատորը Էնկէլս լրացուց:

12. — Պուրժուազիայի տապալումէն յետոյ, հնարաւոր է Կոմունիզմը կատարելապէս եւ միանգամայն իրականացնել համայն աշխարհի վրայ:

Ինչ որ մենք ըսած ենք արդէն Կոմունիզմի մասին, այդ հիման վրայ, պարզ է, որ Կոմունիզմը կատարելապէս իրականացնել համայն աշխարհի վրայ, Կապիտալիզմի հաշուեյարդարումէ յետոյ, անկարելի է, այլ ամէն երկրի մէջ, երկարատեւ, եւ ոչ թէ անմիջական զարգացման արդիւնքով, Պուրժուազիային յաղթանակելէ յետոյ, մարդկութիւնը պիտի մօտենայ Կոմունիզմի եւ զայն մարմին պիտի դարձնէ:

Կոմունիզմը պիտի անցնի զանազան փուլերէ իր վերջին յաղթանակին, իր կատարեալ զարգացման եւ ծաղկումին հասնելէ առաջ:

Կոմունիզմի հասնելու առաջին եւ գլխաւոր պայման է. Առաջին, Պուրժուազիայի տապալումը բոլոր երկիրներու մէջ, եւ անոր անհատական սեփականութեան, անիշխանական, դասակարգային դրութեան տեղ, կազմակերպուած, ծրագրուած ընկերութեան մը հաստատումը բոլոր երկիրներու, երկրամասերու եւայլնի մէջ, արտադրութեան բարձրագոն մեթոտներով, մեծագոյն չափերով եւ առանց փոքրաքանակ տնտեսութեան:

Երկրորդ, կատարեալ Կոմունիզմի համար անհրաժեշտ է մարդկութեան ընկերային բարձր վերակրթութիւնը, հաճերաշխութեան զարգացման հիման վրայ, ինչպէս նաեւ մարդկային բոլոր էակներու ազատագրումը՝ սեփականատիրական, բռնի, կողոպտող, Պուրժուա-Կապիտալիստական դրութեան սովորութենէն եւ հոգեբանութենէն:

Կատարեալ եւ յառաջացած Կոմունիզմէն առաջ փոխանցման շրջաններու մէջ, ընդհանրապէս, Ընկերվարութիւնը կամ Ընկերվարական դրութիւնը կը յիշուի:

13. — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Կոմունիզմի եւ Ընկերվարութեան մէջ:

«Կոմունիզմ» եւ «Սոցիալիզմ» ունին երկու տարբեր իմաստներ. մէկը՝ ապագայ ընկերութեան մէկ որոշ ձեւը, միւսը՝ այն ուսուցումները եւ թէօրաները, որոնք կ'ընդունուին Կոմունիստներէ եւ Ընկերավարականներէ յարարեալաբար:

Այժմ, մենք պիտի դործածենք «Կոմունիզմ» եւ «Սոցիալիզմ» առաջին իմաստով, ինչպէս որ Կոմունիստները եւ Ընկերավարականները յարարեալաբար կը հասկնան, եւ պիտի ձգենք Կոմունիզմի եւ Սոցիալիզմի խնդիրը՝ իրեւ ուսուցում եւ թէօրիա, ապագայ վիճարանութեան:

Արդ՝ երբ Կոմունիստական կամ Ընկերավարական ընկերութեանց վրայ կը խօսինք, պէտք է առաջին անգամ ցոյց տանք այն տարբերութիւնը, թէ Ընկերավարութիւնը ընդհանրապէս կը նշանակէ Կոմունիստական Ընկերութեան առաջին շրջանը, որ գոյութիւն պիտի ունենայ Կոմունիստական հասարակարգի սկիզբը:

Այս շրջանը կուգայ, երբ Կոմունիզմի ընկերային պայմանները կամ նախապահանջները իրականացած կ'ըլլան, այսինքն, երբ չի կայ սեփականատիրութիւն կամ դասակարգեր, երբ փոքր արտադրութիւնը անհետացած է, եւ ամբողջ արտադրութիւնը առաջ կը տարուի համայն հասարակութեան կողմէն, կազմակերպուած, որոշ ծրարագրի մը համաձայն եւ մեծագոյն չափերով:

Հարց է, ուրեմն, ինչո՞ւ այսպիսի ընկերութիւն մը միայն Կոմունիզմի առաջին շրջանն է եւ ինչո՞ւ անիկա կը տարբերի կատարեալ եւ յառաջացած Կոմունիզմէն:

Տարբերութիւնը այն իրողութեան մէջ է, որ կատարեալ եւ յառաջացած Կոմունիզմի համար ընկերատնտեսական պայմանները կամ նախապահանջները, որոնք վերեւ թուեցինք, տակաւին անբաւական են: Մասնաւոր թեքնիքական եւ մշակութային — հոգեբանական նախադրեալներ նաեւ անհրաժեշտ են: Ամենէն էականը ճարտարագիտութեան բարձր աստիճան մը, արտադրական ոյժերու զարգացման բարձր մակարդակն է, այն—

պէս որ, մարդկային քիչ մը աշխատանքով ընկերութիւնը կարող ըլլայ առաջ տանիլ ամբողջ հարստութեան բաշխումը, կատարեալ գոհացում տալով, բոլորին կարիքին համաձայն, առանց ոեւէ սահմանափակումի կամ ստիպումի: Ասով նախապէս կ'ենթադրուի նաեւ մարդկութեան ընկերային վերակրթութիւնը եւ անոր բարձր մշակութային զարգացումը:

Այս բոլորը աստիճանաբար կուգայ. բայց առաջին անգամ, իբրեւ արդիւնք արտադրութեան մեթոտներու անբաւական զարգացման, եւ ընդհանրապէս բնութեան վրայ ընկերութեան նուաճումի անբաւականութեան պատճառաւ, դարձեալ, իբրեւ արդիւնք նախկին դրութենէն ժառանգ ձգուած զանազան մնացորդներու, Կոմունիզմի ներքեւ բաշխումը չի պիտի ըլլայ, համաձայն կարիքներու, այլ համաձայն աշխատանքի, այսինքն, կախում պիտի ունենայ արտադրողականութենէն, աշխատանքի քանակէն եւ որակէն:

Հետեւաբար, տակաւին կատարեալ հաւասարութիւն չի պիտի ըլլայ, եւ տակաւին պիտի մնայ ստիպումի որոշ դրութիւն մը, ուր արտադրութեան եւ կազմակերպութեան, ինչպէս նաեւ արդիւնքի բաշխումին մէջ պիտի հիմնուի ստիպողական հաստատութիւն մը:

Եւ ասով ըսել կ'ուզուի, թէ որոշ մասերու մէջ, որոշ չափով տակաւին պետութիւն գոյութիւն պիտի ունենայ:

Կոմունիզմի այս նախնական շրջանին մէջ, երբ տակաւին չի կայ կատարեալ Կոմունիզմ, երբ բաշխումը կարիքներու համաձայն չէ, այլ աշխատանքի, երբ ստիպումը կը պահուի տակաւին ընկերութեան մէջ, երբ պետութիւնը տակաւին բոլորովին անհետացած չէ — այս շրջանը ընդհանրապէս կը կոչուի Ընկերավարական հասարակութիւն:

Այսպիսի Ընկերավարական հասարակարգ մը կը կոչուի նաեւ հաւաքական, կամ հաւաքավարութիւն (collectivism):

Ընկերավարական դրութեան մէջ (այս իմաստով) պետութիւնը, սակայն եւ այնպէս, չի պիտի ըլլայ Խորհրդային պետութիւն իր ներկայ ձեւով, որովհետեւ Խորհ. Կառավարութիւնը Պրոլետարիատի եւ աղքատ գիւղացիութեան տիկտատորութիւնն է, որովհետեւ Պրոլետարիատի տակաւին դոյութիւն ունի:

Ընկերավարական հասարակակարգի մէջ, դէպ ի կատարեալ Կոմունիզմ փոխանցման երկույին Պրոլետարիատը անհետացած պիտի ըլլայ, եւ ուստի, Ընկերավարական Պետութիւնը պիտի ըլլայ առաջին անգամ Ռամկավարութիւն մը բոլորին համար, հաւասար իրաւունքներ բոլոր արտադրողներուն համար, առանց բանակի, առանց միլիցիայի, եւայլնի:

Ասիկա պիտի ըլլայ Պետութեան դոյութեան վերջին հանգրուանը, քանի որ անիկա իսկոյն պիտի մեռնի, եւ անկից յետոյ, կատարեալ Կոմունիզմի ներքեւ անիկա վերջնականապէս պիտի անհետանայ:

14.— Ընկերավարութիւնը բառը ուրիշ ի՞նչ իմաստով կը գործածուի, Կոմունիստական հասարակարգի առաջին շրջանի նշանակութեան գատ:

Ընկերավարութիւնը բառը դրականութեան մէջ տակաւին ուրիշ իմաստներով նաեւ կը գործածուի:

Այսպէս, օրինակի համար, «Ընկերավարութիւն» ըսելով կը հասկցուի, ընդհանրապէս, ապագայ այն ընկերութիւնը, որ Կապիտալիստ տիրապետութեան անհետացումէն յետոյ պիտի կազմուի, առանց ունէ բացատրութեան, թէ այդ ընկերութիւնը ինչպէս պիտի կազմակերպուի տնտեսական տեսակէտով, Կոմունիզմի հիման վրայ, այսինքն, ընկերապէս կազմակերպուած եւ ծրագրուած արտադրութեան վրայ, մեծ գործարաններով եւ կազմուածքներով, թէ՞ անհատական, խմբական, փոքր, անկապ եւ անկազմակերպ արտադրութեան վրայ (փոքր Պրոլետարիատի Ընկերավարութիւն, անիշխանականներու եւ

